

غدیر، تنها یک رخداد تاریخی نیست؛ بلکه یک نگرش است. تحلیل تاریخی صرف از غدیرخم، سبب می‌شود تا ابعاد مختلف این واقعه عظیم، مورد غفلت قرار گیرد.

- تعیین‌کننده خط‌مشی جامعه اسلامی**

آنچه که در فهم نگرش غدیر اهمیت دارد، منطق نهفته در کیفیت ابلاغ و اجرای دستورات الهی از سوی پیامبر ﷺ است؛ منطقی که با خود، خط‌مشی جامعه اسلامی را به‌طور روشن مشخص می‌کند.

بنابر تعالیم و آموزه‌های اسلامی، طن مسیر کمال و سعادت جامعه و افراد آن، هنگامی امکان‌پذیر است که علاوه بر حاکمیت ارزش‌های اسلامی، مدیریت جامعه نیز، در اختیار حاکمان صالح، مدیر و مدبّر، زمان‌شناس، بصیر و امین باشد.

- غدیر و جامعه‌سازی اسلامی**

واقعه عظیم غدیرخم نشان داد که مسألهٔ مدیریت و رهبری در نظام اسلامی، در متن توجه آموزه‌های دین و شرط اکمال و اتمام دین است؛ بنابراین یکی از وجوه غدیرخم، مسألهٔ «جامعه‌سازی اسلامی» است.

پس غدیرخم، نه‌تنها یک مناسبت مذهبی؛ بلکه عید سیاست و دخالت همگان و مردم در امر حکومت است. ببینید مقام معظم رهبری، این بُعد از غدیر را چگونه تبیین می‌فرمایند: «در نظام اسلامی، هر کس متدّین به عقیده و شریعت اسلام است، در امر حکومت، دارای مسئولیت است. هیچ‌کس نمی‌تواند خود را از موضوع حکومت کنار

غدیر، خط‌بطلان بر جدایی دین از سیاست

آیت‌الله محسن فقیهی

بکشد. هیچ‌کس نمی‌تواند بگوید: «کاری انجام می‌گیرد؛ به من چه؟!»

در موضوع حکومت و مسائل سیاسی و مسائل عمومی جامعه در نظام اسلامی، «به من چه» نداریم! مردم برکنار نیستند. بزرگترین مظهر دخالت مردم در امور حکومت، غدیر است.

خود غدیر، این را به ما آموخت و لذا عید غدیر، عید ولایت است، عید سیاست است، عید دخالت مردم در امر حکومت است.»

- غدیر، خط‌بطلان بر جدایی دین از سیاست**

پیام مهم این روز بزرگ در تبیین حقیقت امامت و زمامداری جامعه، این است که اسلام به‌عنوان یک دین جامع و کامل، برنامه‌ای مدوّن برای تدبیر زندگی بشر در همه عرصه‌های شخصی و اجتماعی ارائه کرده و این موضوع، خط‌بطلایی است بر نظریه و دیدگاه کسانی که دین را از سیاست جدا می‌دانند؛ چراکه ولایت امیرالمؤمنین(ع)، ولایتی در همه شئون است که از مهمترین آنها، در زمامداری و امور سیاسی است.

- ضرورت سبک‌زندگی ولایی**

با چنین باوری، یک مسلمان و شیعه واقعی که محبّ و پیرو پیامبر(ص) و حضرت علی(ع) است، باید محور اصلی زندگی‌اش، بحث ولایت باشد.

ولایت به‌معنای تقرب است؛ در واقع یک ولی بیشتر وجود ندارد و آن، خدای متعال است و ولایت حضرات معصومین(ع) در طول ولایت

غدیر، تداوم خط‌رسالت در آیین‌ه امامت

استاد جواد محدّثی

حضرت علی(ع) و امامان قرار داده شده است. عنوان «ولی» و «مولی» و «ولایت»، بارها از زبان پیامبر خدا(ص) درباره امیرالمؤمنین(ع) اطلاق شده و او را ولی مؤمنین و مولای مسلمانین قرار داده است. آنچه در غدیرخم مطرح شده، یکی از آن موارد است. قرآن کریم هم، در آیه ولایت ﴿إِنَّمَا وَلِیْکُمُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ...﴾^۱ آن را بیان کرده و اطاعت اولی‌الأمر هم در آیه دیگری واجب شمرده شده است.^۲

در حدیث ولایت که با تعبیر مختلف آمده، حضرت علی(ع) به‌عنوان ولی مؤمنین پس از پیامبر و برخوردار از اطاعت واجب و اینکه ولایت او ولایت پیامبر است و تصدیق ولایت او، تصدیق ولایت رسول(ص) است و شرط درستی ایمان به خدا، پذیرش ولایت علوی است، مطرح شده است.

مورد روشن آن، که به تواتر نقل شده، در روز غدیرخم و در بازگشت از حجة‌الوداع بود که رسول‌خدا(ص) در جمع‌انبوه مسلمانان پس از ایراد خطبه‌ای مفصل، فرمود:

«من کنت مولاهُ فعلیّ مولاهُ، اللهم والِ من والاهُ وعادِ من عاداهُ»^۳

«هرکس که من مولا بودم، علی(ع) مولاى اوست. خداوند! هر که با او دوستی کند، دوستش بدار و هر که با او دشمنی کند دشمنش باش.»

این حدیث از احادث متواتر است و در کتب شیعه و اهل سنت از اصحاب و تابعین بسیاری روایت شده و جای هیچ انکاری نیست؛ هرچند برخی از مورخان در نقل تاریخ واقعه غدیر، با بی‌مهری یا عناد، از کنار موضوع گذشته یا آن را تکذیب کرده‌اند. درباره این حدیث، از جهات گوناگون بحث شده است؛ هم از نظر روایان و سلسله سند حدیث، هم از نظر معنای ولایت و مولی، هم استدلالی که به این حدیث شده، هم احتجاجاتی که ائمه اطهار(ع) و اصحاب و متکلمین برای مسأله امامت به حدیث ولایت کرده‌اند، هم عبارت‌ها و نقل‌های

خدا و به اذن پروردگار عالم است. بنابراین، نخستین نتیجه و ثمره ولایت‌مداری، تقرب هرچه بیشتر به خدا و توشل به اولیای الهی به‌ویژه اهل بیت(ع) است که این تقرب، لازمه نیل به سعادت دنیا و آخرت است.

با عنایت به مطلب فوق، تأکید بر تبعیت از سبک زندگی ولایی، از مهم‌ترین پیام‌های عید سعید غدیرخم به‌شمار می‌آید.

- بایدها و نبایدهای پیروان غدیر**

کسی که سبک زندگی‌اش، ریشه در بندگی خدا و سپس ولایت و محبت ائمه اطهار(ع) داشته باشد، به دنبال کمال و تحلیه خود به فضائل و تخلیه جدی از زایل است.

انسانی که تابع مکتب غدیر است، زندگی به هر قیمتی را دوست نخواهد داشت؛ بلکه زندگی و حیات طیبه‌ای را دنبال می‌کند که او را هرچه بیشتر و بهتر، در مسیر اطاعت و بندگی خداوند و تبعیت از ولایت ائمه(ع) رهنمون سازد.

مسلمّ است که چنین انسانی، نه‌تنها اهل معصیت و تجاوز به حقوق دیگران و ضرر رساندن به جامعه نیست؛ بلکه تمام تلاش و کوشش او این است که در سایه بندگی خدا به خلق او کمک کند تا آنها نیز راه کمال و سعادت را بیپیماند.

در اصل، حبّ امیرمؤمنان(ع)، حسنه‌ای است که هیچ سینه‌ای

جشن‌های مفضّل در گرامی‌داشت این روز و اهتمام ائمه(ع) و بزرگان دین به این روز، نشان از جایگاه والای آن است.

غدیر، عید ولایت است. روز اکمال دین و اتمام نعمت؛ برنامه‌ای الهی برای حیرت‌زدایی از اذهان و اعمال امت، در افقهای آینده تاریخ. «غدیر» تداوم خط رسالت، در آیین «امامت» است. امت بی‌امام، رمه بی‌چویان است و گله بی‌شبان و راه بی‌علامت و شب بی‌چراغ، کشتی بی‌ناخدأ، دشت بی‌چشمه، قنات خشکیده و بی‌آب...! امام علی(ع) برگزیده محمد(ص) نیست؛ بلکه منتخب خداست و پیامبر(ص) فقط ابلاغ‌گر پیام الهی نسبت به امامت اوست.

غدیر کاشتن بذر ولایت در جان‌هاست. غدیر نشان دادن خورشید به گرفتاران ظلمت‌هاست. روز تکمیل دین و اتمام نعمت و «عیدالله الأكبر» است. عید آل‌محمد(ص)، عید هواداران حق و وفاداران پیامبر(ص)، عید شعله‌افکنی بر اندیشه‌ها و عید امیدآفرینی در دل‌هاست. غدیر، روز بشریت و روز «انسان» است. غدیر تداوم «رسالت محمد(ص)» در «ولایت علی(ع)» است. غدیر عید «پیمان» و «میثاق» و «عهد» است.

- عید غدیر**

یکی از مهمترین اعیاد اسلامی، «عید غدیر» در روز هجدهم ذی حجه است. روزی که پیامبر در بازگشت از حجة الوداع، در غدیر خم حضرت علی(ع) را به امامت و جانشینی خود تعیین کرد و اطاعت از او را بر همگان واجب ساخت. عید غدیر، عید ولایت و رهبری و عید انانیت و کمال دین و اتمام نعمت الهی است و از اعیاد اسلامی به‌شمار می‌رود و مخصوص شیعه نیست. امام صادق(ع) عید غدیر را بزرگتر و شریف‌تر از جمعه و عید فطر و قربان می‌شمارد و از قول پیامبر خدا(ص) روایت می‌کند که به امیرالمؤمنین(ع) توصیه کردم، مردم این روز را عید بگیرند. پیامبران نیز همه چنین می‌کردند و به جانشینان خود وصیت می‌کردند که روز تعیین جانشین را عید بگیرند.^۷ و فرمود: «یوم غدیرخم أفضل اعیاد أمتی»^۸.

این عید مورد عنایت خاص خدا و رسول بوده، امامان نیز پیوسته یادآور آن واقعه مهم بودند و به پیروان خود دستور می‌دادند که این روز را عید گرفته، دور هم جمع شوند، به یکدیگر تبریک و شادباش گویند و برای این روز، برنامه‌هایی عبادی؛ مانند: زیارت، روزه و نماز خاص است تا حرمت این روز و حقانیت آنان برای رهبری امت فراموش نشود. پس این عید، پیشینه‌ای کهن دارد و به عهد رسول‌خدا باز می‌گردد و ساخته و پرداخته شیعه یا پدیدآمده از زمان آل‌بویه نیست.^۹ به‌فرموده امام صادق(ع)، خداوند هر پیامبری را که برانگیخت، این روز را عید گرفت و حرمتش را شناخت. نام این عید در آسمان «یوم‌العهد المعهود» است و در زمین «یوم‌المیثاق المأخوذ والجمع المشهود»^{۱۰}.

فضیلت این عید بسیار است و در روایات، از آن به‌عنوان عیدالله اکبر، عید آسمانی، عید ولایت، عید میثاق و بیعت، روز روشن‌گری و فرج، روز کمال دین، روز صیام و قیام و اطعام و روز شادی یاد شده است. علی(ع) در یکی از سال‌ها که عید غدیر با روز جمعه مصادف شده بود، در خطبه عید، ضمن برشمردن

اهمیت جمعه و غدیر و نقش جمعه در پاک‌سازی دل‌ها از آلودگی و بیان جایگاه والای توحید و نبوت و قبول ولایت به امر الهی، فضیلت روز غدیر را یادآور شد و در ادامه فرمود: «پس از پایان این تجمع، به خانه‌های‌تان برگردید، به خانواده خود وسعت و گشایش دهید و به برادران خود نیکی کنید و خداوند را بر نعمتی که بر شما ارزانی داشته است، سپاس‌گویید. با هم باشید تا خداوند متحذاتان سازد. به یکدیگر نیکی کنید تا خداوند هم، الفت شما را پایدار کند. از نعمت الهی به یکدیگر هدیه دهید؛ آن‌گونه که خداوند بر شما منت نهاد و پاداش آن را در این روز چند برابر عیدهای گذشته و آینده قرار داد.»^{۱۱} به‌فرموده امام صادق(ع) این اهتمام از سوی امیرمؤمنان(ع) به توصیه حضرت رسول(ص) بوده است. در حدیث پیامبر است که انبیای پیشین نیز، جانشین خود را توصیه به گرامیداشت آن روز و عید گرفتن آن می‌کردند:

«إن رسول‌الله صلی‌الله علیه وآله أوصی امیرالمؤمنین(ع) أن یتخذوا ذلک الیوم عیداً وکانت الأنبیاء تفعل، کانوا یوصون أوصیاءهم بذلک فیتخذونه عیداً»^{۱۲}.

زنده نگه داشتن این عید، از وظایف معتقدان به ولایت علوی است و برگزاری جشن در این روز، سنتی دینی و مقدس به‌شمار می‌رود. زیارت حضرت علی(ع) در این روز نیز، نوعی تجدید عهد با اوست. در زمان‌های بعد به‌خصوص دوره آل‌بویه در ایران و عراق و همچنین در دوره حکومت فاطمیان در مصر و شام و یمن، زمینه بهتری برای برگزاری جشن عید غدیر فراهم شد و در مناطق شیعی، جزء سنت‌های رایج گشت.

- پی‌نوشت‌ها**

- ^۱مائد، ۶۷؛
- ^۲الغدیر، ج۱، صص ۱۵۸ – ۱۴؛
- ^۳مائد، ۱۵۵؛
- ^۴نساء، ۵۹؛
- ^۵اصول کافی، ج۱، صص ۲۹۴ و ۲۹۵؛ فضائل الخمسة من الصحاح الستة، ج۱، ص ۳۴۹
- ^۶ درباره این حدیث، رک: به: نجات الأرواح (خلاصه عیقات) ج ۱ و ۱۶، «الغدیر» ج ۱، «المراجعات»، نامه ۳۶، ۳۸، ۴۰، ۴۲، ۵۴، ۵۶، ۵۸، «احقاق الحق» ج ۲، ص ۲۲۵؛
- ^۷الکافی، ج۱، ص ۲۴؛
- ^۸همان؛
- ^۹ در این زمینه از جمله رک به: «الغدیر» ج ۱ بحث مفصل تحت عنوان «عیدالغدیر فی الإسلام»؛
- ^{۱۰} وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۲۴؛
- ^{۱۱}الغدیر، ج ۱، ص ۲۸۴ به نقل از مصباح‌المتجهّد، ص ۵۲۴؛
- ^{۱۲}همان، ص ۲۸۶.